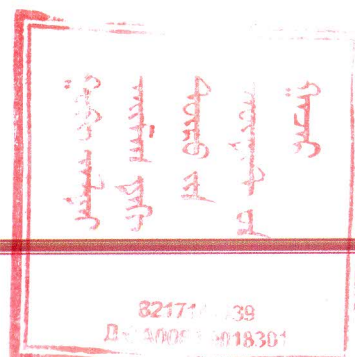

**ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМГИЙН ЧАНДМАНЬ СУМЫН МАН-ЫН
ХОРООНЫ ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР
/2020-2024 ОН/**

**АЛТАЙ ХОТ
2020 ОН**

Говь-Алтай Чандмань сумын МАН-ын хорооны

2020 оны 06 сарын 13-ны өдрийн

дугаар тогтоолын хавсралт

**ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМГИЙН ЧАНДМАНЬ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
ХОРООНООС 2020 ОНЫ ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛЬД ДЭВШҮҮЛСЭН МӨРИЙН
ХӨТӨЛБӨР**

Өмнөтгөл

5 Бүлэг 17 дэд бүлэг арга хэмжээнээс бүрдэнэ.

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Орлоготой-Иргэн
- 1.2. Эрүүл-Иргэн
- 1.3. Боловсролтой Иргэн
- 1.4. Хүмүүнлэгийн Иргэн
- 1.5. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

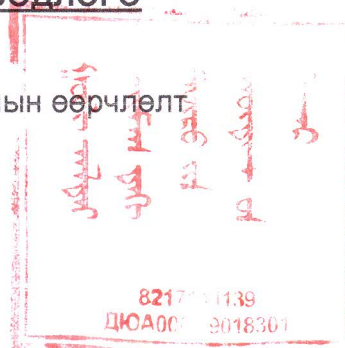
- 2.1. Хөгжилд хөтлөх төсөл, хөтөлбөрүүд
- 2.2. Эдийн засгийн төрөлжилт
- 2.3. Дэд бүтцийн сүлжээ

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1. Шударга ёсны засаглал
- 3.2. Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ
- 3.3. Мэргэшсэн ёс зүйтэй төрийн алба
- 3.4. Ардчилсан, хүний эрхийг дээдэлсэн төрийн алба

3.5. ДӨРӨВ. НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1. Баталгаат ундны ус
- 4.2. Хариуцлагатай уул уурхай
- 4.3. Хүрээлэн буй орчин, уур амьсгалын өөрчлөлт
- 4.4. Сэргээгдэх эрчим хүч
- 4.5. Ногоон эдийн засаг

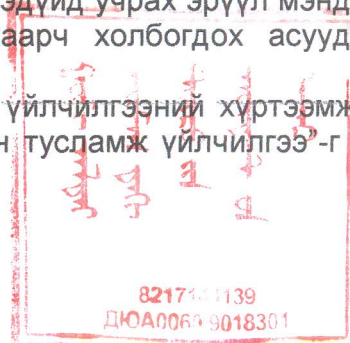
НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1. Орлоготой Иргэн

- 1.1.1. Орлого багатай өрхийн насанд хүрсэн ажил эрхлээгүй гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтанд хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.1.2. Сум, орон нутагуудадүйл ажиллагаа явуулж буй томоохон компаниудын хоол хүнс, хувцас хэрэгсэлийг орон нутгаас хангах, ажиллах хүч, туслан гүйцэтгэгчийг жижиг дунд бизнес эрхлэгчдээр гүйцэтгүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.1.3. Ахуйн үйлчилгээний явуулын бригад бий болгож сумын ард иргэд, малчдад үйлчилгээг ойртуулна.
- 1.1.4. Гурван улирлын хүлэмжийг байгуулна.
- 1.1.5. Малчдын залуу халааг бэлтгэх, уламжлалт мал маллагааны арга барилыг шинжлэх ухаан технологийн хөгжилтэй уялдуулж мэдлэгтэй малчин бэлтгэх, ажлыг МСҮТ-тэй хамтран хэрэгжүүлж МАА-н нэгжээс авах ашиг шимийг нэмэгдүүлж, малчин чанар ашиг шимийг сайжруулах ажлыг хийж малчдын орлогыг бодитойгоор нэмэгдүүлнэ.

1.2. Эрүүл Иргэн

- 1.2.1 Эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй хүнсний хэрэглээг хязгаарлаж, халдварт бус өвчний эрсдэлд хүчин зүйлийг бууруулна.
- 1.2.2 Орон нутгийн эмч, эмнэлэгийн ажилтны хүрэлцээ хангамж ур чадварыг сайжруулан, эмчилгээ оношлогооны шинэ дэвшилтэт арга барил эзэмшүүлж, нэвтрүүлэх зэрэг ажлуудыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.3 Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх, мэдээлэл сургалт, сурталчилгааг тогтмолжуулж, дасгал хөдөлгөөн, зөв хоололт, стресс бухимдлаас ангид байх эрүүл амьдралын дадал хэвшлийг бий болгож, эмийн бус аргаар эрүүлжүүлэх дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.4 Хүн амыг нас, хүйс, эрүүл мэндийн эрсдэлд үндэслэн өвчнийг эрт үед нь илрүүлэх товлалт үзлэг оношлогоо, шинжилгээнд жил бүр заавал хамруулах тогтолцоог бүрдүүлж, үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.
- 1.2.5 Нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой байдал тухайлбал, үер, зуд, ган, газар хөдлөлт, түймэр гэх мэт байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл, шинэ болон сэргэн тархаж буй өвчний дэгдэлт, Ковид-19, томуу, томуу төст өвчний үед эрүүл мэндийн байгууллагуудын нөөцийн бэлэн байдлыг бүрдүүлэн ажиллахад анхаарах
- 1.2.6 “Эрүүл шүд- Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг / ангины / өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдлээс бага насанд нь сэргийлэхэхэд анхаарч холбогдох асуудлыг шийдвэрлэх.
- 1.2.7 Орон нутгийн хүн амд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Явуулын эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ”-г бүх багуудад зохион байгуулж ажиллана

- 1.2.8 Сумын төсөвт байгууллагуудыг халуун, хүйтэн ус, ариун цэврийн байгууламжтай болгох ажлыг ээлж дараатай хийх, түргэн тусламжийн автомашины парк шинэчлэлт хийх.

1.3 Боловсролтой Иргэн

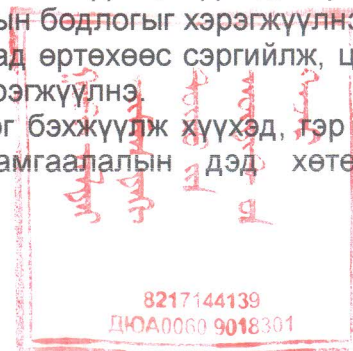
- 1.3.1 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжих, мэргэжил дээшлүүлэх, гадаад дотоодын сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулна.
- 1.3.2 Орон нутаг, бүс, улс, олон улсын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш нарыг дэмжиж, урамшуулах журам боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.3 Сургууль, цэцэрлэгийн хамран сургалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 1.3.4 Ерөнхий боловсролын сургуулийг сургалтын хэрэглэгдэхүүн, тоног төхөөрөмжөөр хангах ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлж боловсролын чанар, үр өгөөжид анхаарч ажиллана.
- 1.3.5 Алсын зайн сургалт, онлайн шалгалт явуулах орчин нөхцөл бүрдүүлж, тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.3.6 Элсэлтийн ерөнхий шалгалт, хөндлөнгийн үнэлгээ, сургалтын чанараас хамаарч багш, сурагчдыг урамшуулах журмыг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.7 Нүхэн жорлонтой цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг орчин үеийн ариун цэврийн өрөөтэй болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- 1.3.8 Насан туршийн боловсрол хөтөлбөрийн хүрээнд орчин үеийн шинжлэх ухааны дэвшил болон амьдралын зохист хэвшлийн талаарх сурталчилгааг өргөжүүлнэ.
- 1.3.9 Сурагчдын авьяас чадвар, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Хичээлээс гадуурх хүүхэд хөгжүүлэх сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлан, хичээллүүлэн үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.

1.4. Хүмүүнлэг Иргэн

- 1.4.1 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоож, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ. Өрхийн амьжиргаа дээшлүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.2 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх, олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дээшлүүлэхэд анхаарч ажиллана.

Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

- 1.4.3 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.4 Хүүхэд залуучууд ард иргэдийг кибер халдлагад өртөхөөс сэргийлж, цахим орчинд эерэг хандлагыг төлөвшүүлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.5 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгаалалын тогтолцоог бэхжүүлж хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгаалалын дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

- 1.4.6 Сумд хүүхдийн парк байгуулж хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, тэдний чөлөөт цагаа ая тухтай өнгөрөөх орчныг бүрдүүлнэ.

Залуучуудыг дамжих чиглэлээр

- 1.4.7 Залуучууд, залуу гэр бүлийг орлогод нь нийцсэн, уян хатан төлбөрийн нөхцөлтэй орон сууц худалдан авахад хөнгөлттэй зээлд хамруулна
- 1.4.8 Хүүхэд залуучуудын хэрэгцээ шаардлагад суурилсан, сурч боловсрох, хөгжих, соёл хүмүүжил, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.9 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин бий болгоход зориулсан төвийг байгуулна.
- 1.4.10 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.11 Сумын ирээдүй болсон залуучуудыг байгаль нийгэмдээ хандах эерэг хандлагыг төлөвшүүлэх зорилгоор хүүхэд залуучуудын хүсэл сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагааг дэмжин ажиллаж, орчин нөхцлийг бүрдүүлнэ.

1.5 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

- 1.5.1 Соёл, урлаг, оюуны болон спортын төрлөөр дэлхийд танигдсан Монгол брэндийг дэмжинэ.
- 1.5.2 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай хатуу тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.
- 1.5.3 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.
- 1.5.4 Спортын дасгалжуулагчдыг мэргэшүүлэх сургалтын тогтолцоог сайжруулж, биеийн тамир, спортын арга зүйчийн ажлын байрыг нэмэгдүүлж
- 1.5.5 Шигшээ багийн спортын төрөл, бүрэлдэхүүнийг нэмэгдүүлж, тамирчид амжилтаа ахиулан, улс, тив, дэлхийн түвшинд хүрэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

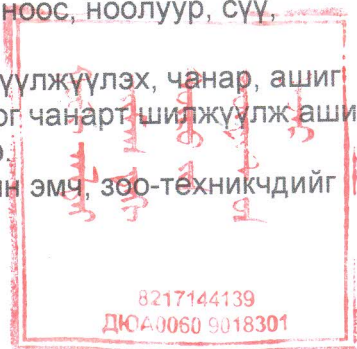
ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1. Хөгжилд хөтлөх төсөл, хөтөлбөрүүд

- 2.1.1 Нэгдсэн халаалтын системд холбоно.

2.2. Эдийн засгийн төрөлжилт

- 2.2.1 Малын түүхий эдийг боловсруулах, арьс, шир, үс, ноос, ноолуур, сүү, цагаан идээний жижиг үйлдвэр байгуулна
- 2.2.2 "Монгол мал-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 2.2.3 Мал эмнэлгийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, малын эмч, зоо-техникчдийг бэлтгэж, орон нутагт ажиллуулна.

- 2.2.4 Халдварт өвчинтэй тэмцэх, мал сүргийг бүрэн вакцинжуулах дунд хугацааны стратегийг хэрэгжүүлж, гоц халдварт өвчингүй, тайван бүсийг баталгаажуулна.
- 2.2.5 Сүүний чиглэлийн үхрийн эрчимжсэн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг дэижиж ажиллана
- 2.2.6 Тариалангийн тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжин хөгжүүлж, төмс, байцаа, манжин, лууван, сонгино, сармисны орон нутгийн хэрэгцээг 50 хувийг бүрэн хангана.
- 2.2.7 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг хөгжүүлэх замаар хүнсний ногооны хэрэгцээг хангах
- 2.2.8 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж жижиг оврын услалтын ситемээр хангах
- 2.2.9 Хадлан, тариалангийн талбайг нэмэгдүүлж хадлан, тэжээл нөөц бүрдүүлэлтийг нэмэгдүүлнэ
- 2.2.10 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг үйл ажиллагаанд зээлийн дэмжлэг үзүүлж, өвс тэжээлийн аюулгүй нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.11 Оёмол бүтээгдэхүүн, хувцас үйлдвэрлэлийн салбарыг тэргүүлэх чиглэлээр дэмжиж ажиллана.
- 2.2.12 Хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжлэг шүзүүлнэ..

Төрөлжсөн аялал жуулчлал

2.2.13. Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2.14. Тэргүүн тэргэл нуур, аав хөшөөг түшиглэн аялал жуулчлалын цогцолбор байгуулна.

Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл

2.2.15. Улс, орон нутгийн хөрөнгө оруулалтын 2020-2024 оны хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулна.

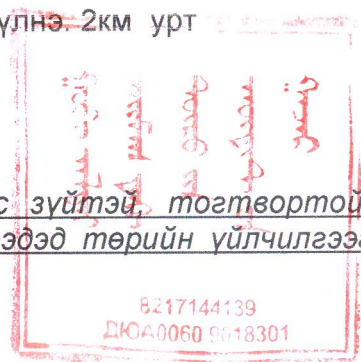
2.3 ДЭД БҮТЦИЙН СҮЛЖЭЭ

Авто зам

2.3.1. Сумын төвд шинээр хатуу хучилттай замыг нэмэгдүүлнэ. 2км урт

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

Шатлан дэвших/мерит/ зарчимд тулгуурласан ёс зүйтэй, тогтвортой, мэргэшсэн төрийн албаны тогтолцоог хөгжүүлж, иргэдэд төрийн үйлчилгээг шуурхай, чанартай хүргэнэ.

3.1. Шударга ёсны засаглал

Төрийн албаны ёс зүй, зарчим, хэм хэмжээг мөрдөж ажилладагашиг сонирхлоос ангид төрийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

3.1.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

3.1.2 Хүний эрхийг хамгаалахад төр, иргэний нийгэм, бизнесийн байгууллагуудын санаачлага, оролцоо, хамтын ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллана.

3.2. Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ

Төрийн албаны ёс зүй, зарчим, хэм хэмжээг мөрдөж ажилладаг ашиг сонирхлоос ангид хөнгөн шуурхай төрийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

3.2.1 Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн системийн тогтолцоог хөгжүүлж, цахим технологид суурилсан нэг цэгийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

3.2.2 Сумын хөгжлийг дэмжиж, 1 багийг жишиг баг болгон хөгжүүлнэ.

3.3. Мэргэшсэн ёс зүйтэй төрийн алба

Төрийн албаны олон улсын стандартыг хангасан, чадварлаг боловсон хүчинтэй төрийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

3.3.1 Төрийн албанд ISO стандартыг нэвтэрүүлэх ажлыг эхлүүлж, төрийн албан хаагчдын хариуцлага, ёс зүйг дүгнэх иргэдийн үнэлгээний тогтолцоог хэрэгжүүлнэ.

3.3.2 Орон нутагт дутагдалтай хүний нөөцийг бүрдүүлэх тэтгэлэгт хөтөлбөр, төрийн албан хаагчийн нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

3.3.3 Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний цар хүрээг нэмэгдүүлж, төрийн байгууллагын ажлын үр дүнг дээшлүүлнэ.

3.4. Ардчилсан, хүний эрхийг дээдэлсэн төрийн алба

Хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэсэн, жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан төрийн үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

3.4.1 Төрийн байгууллага, эдийн засаг, нийгэм соёлын хүрээнд жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, бүх түвшинд жендерийн мэдрэмжтэй бодлого хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

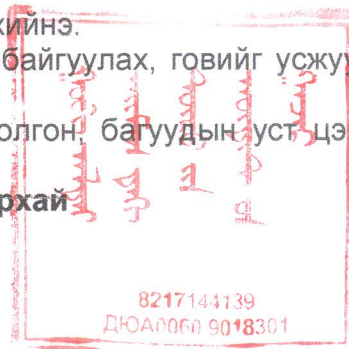
4.1. Баталгаат ундны ус

4.1.1 Ундны ус зөөврийн машиний парк шинэчлэлийг хийнэ.

4.1.2 Гадаргын усны урсцыг сайжруулж, хөв цөөрөм байгуулах, говийг усжуулах төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

4.1.3 Усны нөөц, гүний ба хөрсний усны нөөц тогтоолгон, багуудын уст цэгийн тоог нэмэгдүүлэх

4.2. Хариуцлагатай уул уурхай

- 4.2.1 Уул уурхайн лиценз олголтыг олон нийтэд нээлттэй болгож, хууль зөрчиж олгосон зөвшөөрлийг хүчингүй болгоход иргэдийн оролцоог хангаж ажиллах.
- 4.2.2 Уул уурхайн нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэн орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгална.
- 4.2.3 Нөхөн сэргээлт хийдэг, дэвшилтэт техник технологи нэвтрүүлдэг, усыг дахин ашигладаг, байгалийн нөөц ашигласан төлбөрөө хугацаандаа төлдөг хариуцлагатай уул уурхайг дэмжинэ.

4.3. Хүрээлэн буй орчин, уур амьсгалын өөрчлөлт

- 4.3.1 Хөрс хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжилтийг хангаж ажиллах.
- 4.3.2 Хөрсний үржил шимийг нэмэгдүүлэх, хөрс тордох агротехникийн болон усалгааны хэмнэлттэй, үр ашигтай дэвшилтэт технологи нэвтрүүлнэ.
- 4.3.3 “Ногоон хэрэм” төсөл хэрэгжүүлж, уул уурхай, газар тариалан, дэд бүтцийн байгууламж, бэлчээр ашиглалтын улмаас эвдрэл, доройтолд орсон газрыг нөхөн сэргээж дахин ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 4.3.4 Цөлжилтийг бууруулж, бэлчээрийг доройтлоос сэргийлнэ.
- 4.3.5 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3.6 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж, холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.3.7 Бэлчээрийн доройтлыг бууруулах газар зохион байгуулалтын тогтолцоо бүрдүүлж, зохистой ашиглан хамгаалж, нөхөн сэргээнэ.
- 4.3.8 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.

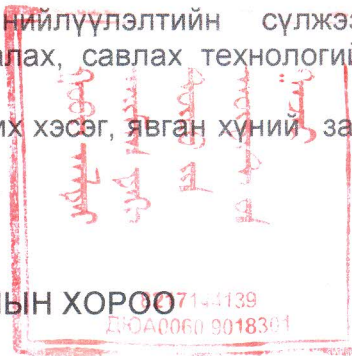
4.4. Сэргээгдэх эрчим хүч

- 4.4.1 Сэргээгдэх эрчим хүчний ашиглалтыг нэмэгдүүлж, хүлэмжийн хийн ялгаруулалтыг бууруулах хаягдлыг багасгах ногоон үйлдвэрлэлийн төсөл, хөтөлбөрүүдийг дэмжинэ.
- 4.4.2 Байгаль орчинд ээлтэй сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

4.5. Ногоон эдийн засаг – Эко хот

- 4.5.1 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээг боловсронгуй болгож, байгальд халгүйгээр хадгалах, савлах технологийг дэмжинэ.
- 4.5.2 Явган зорчигчийн аюулгүй байдлыг хангасан зорчих хэсэг, явган хүний зам болон зогсоолыг нэмэгдүүлнэ.

ЧАНДМАНЬ СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО

7144139
ДЧБА0060 9018301